

Jakub Kwaśny

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych
Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
kwasnyj@uek.krakow.pl

Agnieszka Żur

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych
Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji
zura@uek.krakow.pl

DOI: 10.17399/HW.2018.174307

Tutoring a kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych – studium przypadku Wydziałowej Indywidualnej Ścieżki Edukacyjnej

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest próba wykazania, że tutoring może być metodą, która wspiera kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród studentów w trzech wymiarach – indywidualnym, relacyjnym i wspólnotowym.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problemem badawczym jest potencjalna rola tutoringu w kształtowaniu postaw przedsiębiorczych na przykładzie Wydziałowej Indywidualnej Ścieżki Edukacyjnej (WISE). Wiodącą metodą badawczą jest studium przypadku oraz studia literaturowe, analiza badań sondażowych, analiza treści i wnioskowanie indukcyjne.

PROCES WYWODU: Wywód podzielono na trzy części, tj. (i) analizę literaturową na temat kształtowania postaw przedsiębiorczych oraz tutoringu, (ii) przegląd wykorzystania spersonalizowanych metod kształcenia w szkolnictwie wyższym – studium przypadku oraz (iii) prezentację wyników badań empirycznych w trzech zaproponowanych wymiarach.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Analiza studium przypadku WISE pozwoliła zaobserwować wśród absolwentów programu wzrost poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, podniesioną samosterowność oraz ogólną proaktywność studentów.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Tutoring może być stosowany jako metoda kształtująca postawy przedsiębiorcze wśród studentów szkół wyższych i jako taki powinien być wykorzystywany nie tylko w kontekście przedmiotów związanych z przedsiębiorczością.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** TUTORING, KOMPETENCJE PRZEDSIĘBIORCZE, POSTAWY PRZEDSIĘBIORCZE, PERSONALIZM, INDYWIDUALIZACJA KSZTAŁCENIA

Sugerowane cytowanie: Kwaśny, J. i Żur, A. (2018). Tutoring a kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych – studium przypadku Wydziałowej Indywidualnej Ścieżki Edukacyjnej. *Horyzonty Wychowania*, 17(43), 85-94. DOI: 10.17399/HW.2018.174307.

ABSTRACT

Role of Academic Tutoring in Shaping Entrepreneurial Competence – the Case of Faculty Individual Educational Path

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is the attempt to explore and assess the role of academic tutoring programs in shaping entrepreneurial competence among university students in three dimensions of human growth: personal, interpersonal and community-based.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The article addresses the research problem of shaping entrepreneurial competence on the example of WISE. Research methods include: case study, student survey and content analysis.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The article consists of three parts: (i) literature analysis, (ii) case study and (iii) analysis of empirical data gathered according to the proposed dimensions.

RESEARCH RESULTS: Academic tutoring can be an effective method of shaping several entrepreneurial competence, such as raised self-awareness and responsibility for own's growth, self-direction and general proactiveness.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: Tutoring may very well be considered as an effective method for shaping important entrepreneurial competence among university students and can be implemented also within courses outside mainstream entrepreneurial education.

→ **KEYWORDS:** **TUTORING, ENTREPRENEURIAL COMPETENCE, ENTREPRENEURIAL ATTITUDES, PERSONALIZED EDUCATION, INDIVIDUALIZED EDUCATION**

Wstęp

Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych studentów jest jednym z głównych celów współczesnej edukacji ekonomicznej. W piśmiennictwie angielskojęzycznym oraz polskim przyjął się szeroki termin edukacja przedsiębiorczości (*entrepreneurship education*) i odnosi się on do wiedzy, umiejętności i postaw obejmujących zarówno rozwijanie uniwersalnych cech osobistych jak kreatywność, poczucie inicjatywy, sprawczość, przywództwo, duch zespołu, jak też rozwijania umiejętności biznesowych (Lans i in., 2008). Jak wskazują autorzy, kształtowanie postaw przedsiębiorczych powinno przebiegać w ramach różnych obszarów kształcenia, w tym na kursach niezwiązanych z tematyką przedsiębiorczości, zarówno w edukacji formalnej, jak i nieformalnej (Piróg, 2015), poprzez kontakt studentów z szeroko rozumianą praktyką gospodarczą i otoczeniem instytucjonalnym (Wach, 2013; COM, 2013). Jedną z metod kształcenia,

która łączy edukację formalną i nieformalną oraz pozwala osadzić proces kształcenia w odniesieniu do praktyki, jest tutoring akademicki.

Celem artykułu jest prezentacja sposobów kształtowania kompetencji przedsiębiorczych w ramach indywidualizacji i personalizacji kształcenia na uczelni wyższej. Tezą jest przekonanie, że tutoring stymuluje rozwijanie kompetencji przedsiębiorczych. Na przykładzie programu WISE chcemy przedstawić, jak edukacja w ramach tutoringów, oparta na wolności wyboru, samoświadomości i odpowiedzialności, rozwija wybrane kompetencje przedsiębiorcze.

Materiały i metody

Opracowanie wpisuje się w nurt rozważań poświęconych skutecznym i trwałym modelom kształtowania kompetencji przedsiębiorczych, w tym w obszarach niezwiązanych bezpośrednio z tematyką przedsiębiorczości. Artykuł ma charakter eksploracyjno-analityczny i oparty jest na krytycznym przeglądzie literatury tematu oraz na analizie zgromadzonego materiału empirycznego. W badaniu wykorzystano materiał empiryczny w postaci obserwacji, notatek i raportów z tutoriali zgromadzony w toku pięciu lat pracy przy programie z 60 studentami. Dodatkowy materiał empiryczny stanowią zapiski ze spotkań ewaluacyjnych z absolwentami oraz anonimowe ankiety ewaluacyjne wypełniane przez 52 studentów po ukończeniu pełnego cyklu. Zgromadzony materiał został poddany dogłębnej analizie treści w obrębie poszczególnych przypadków, a następnie analizie porównawczej, włączając treści ankiet. Przyjęta metodyka badań opiera się na podejściu indukcyjnym, a więc usystematyzowanym procesie etapowej analizy materiału zakończonej sformulowaniem wniosków.

Kompetencje przedsiębiorcze

Termin „kompetencje” we współczesnym piśmiennictwie jest mocno zakorzeniony jako triada wiedzy, umiejętności i postaw (Wach, 2013; Piróg, 2015). *Słownik języka polskiego* natomiast definiuje kompetencje jako „zakres wiedzy, umiejętności i doświadczenia” (SJP). Włączenie doświadczenia do definicji kompetencji wydaje się uzasadnione, gdyż człowiek posiada określone kompetencje tylko wtedy, kiedy wykorzystuje je w praktyce, doświadczył tego, że potrafi coś zrobić, i ma tego świadomość (Żur, 2016). Kompetencje obejmują zarówno wrodzone cechy człowieka, tj. predyspozycje, charakter i uzdolnienia, jak i te nabyte w toku wychowania i edukacji.

Autorzy wskazują na w miarę jednolity, choć rozbudowany zbiór kompetencji przedsiębiorczych. Systematyzacja szeregu kompetencji przypisanych do zbioru „przedsiębiorcze” nie jest oczywista z uwagi na wielowątkowy i wielodziedzinowy charakter tego pojęcia. Kompetencje przedsiębiorcze bywają opisywane w podziale na wymiar kognitywny (wiedza), funkcjonalny (umiejętności) i aksjomatyczny (postawy).

Przyjmując perspektywę personalistyczną, należy w centrum analizy umieścić człowieka oraz jego relacje z otoczeniem (Adamski, 2005; Gadacz, 2005). Poniżej podjęto próbę uszeregowania kompetencji przedsiębiorczych, pozostając przy trzech podstawowych wymiarach kompetencji, przyjmując dodatkowo podział na trzy poziomy według poziomów świadomości i działania człowieka: indywidualny, relacyjny oraz wspólnotowy.

Tabela 1

Trzy poziomy kompetencji przedsiębiorczych

Wiedza (kognitywny wymiar kompetencji)	Umiejętności (funkcjonalny wymiar kompetencji)	Postawy (aksjomatyczny wymiar kompetencji)
Poziom indywidualny: ja		
Samoświadomość, znajomość siebie w działaniu, znajomość swoich mocnych i słabych cech	Kreatywność, samosterowność	Gotowość do ustawicznego uczenia się, determinacja
Poziom relacyjny: ja a drugi człowiek		
Znajomość zasad skutecznej komunikacji i współpracy z ludźmi	Umiejętność pracy i współpracy w zespole, umiejętność komunikacji i perswazji	Szacunek do drugiego, gotowość do rozumienia potrzeb drugiego
Poziom wspólnotowy: ja w społeczeństwie		
Wiedza merytoryczna (właściwa dla wykształcenia człowieka) oraz wiedza biznesowa	Krytyczne myślenie, umiejętność rozpoznawania problemów i rozwiązywania ich, zdolność do organizowania działania, przywództwo	Poczucie odpowiedzialności, proaktywność, poczucie inicjatywy

Źródło: opracowanie własne na podstawie Mitchelmore i Rowley, 2010; Bird, 1995; Karimi i in., 2016; Lans Ali i in., 2008; Rachwał, 2005; Urbaniec, 2014.

Należy zaznaczyć, że tylko i wyłącznie w integracji powyższych cech człowieka leży potencjał na przedsiębiorcze działania; to synergia powyższych wymiarów kompetencji przekłada się na działanie człowieka, identyfikację okazji przedsiębiorczych, mobilizację zasobów i przekuwanie pomysłów na rzeczywistość (Lans i in., 2008).

Tutoring – indywidualizm, relacja, wspólnota

Tutoring zaliczany jest do metod edukacji spersonalizowanej, która na człowieka patrzy „maksymalistycznie”, uwzględniając wszystkie aspekty jego rozwoju: intelektualny, duchowy, emocjonalny, fizyczny i stara się o pełny rozwój jego potencjału (Czekierda, 2015, s. 47). Edukacja spersonalizowana proponuje całościowe spojrzenie na człowieka, postrzegając go jako osobę wielowymiarową, uzupełniając tym samym pojęcie edukacji zindywidualizowanej o aspekt silnie humanistyczny, uwzględniający znaczenie wartości

i procesowości kształcenia (Czekierda, 2015, s. 20; Żur, 2016). Tutoring, jako element edukacji indywidualizowanej, daje wolność, w której tutor może dobierać treści kształcenia pod indywidualne potrzeby studenta; może to być esej autorefleksyjny, argumentatywny, projekt indywidualny lub grupowy.

Tutoring tworzy przestrzeń do rozwoju definiowanego poprzez poziom samoświadomości, poczucie własnej wartości i wewnętrzną spójność, które z punktu widzenia kompetencji przedsiębiorczych są kluczowe (Panońko, 2018, s. 20). Tutoring bazuje nie tylko na wiedzy, ale także dialogu, zaufaniu i budowaniu wzajemnych relacji. Edukacja odwołująca się do personalizmu i etyki cnót bierze pod uwagę również rozwój społeczny, zaangażowanie na rzecz dobra wspólnego, dobra, które służy czemuś więcej niż interes indywidualny (Fingas, 2015, s. 49). Taka perspektywa w działaniach przedsiębiorczych jest silnie wskazana.

Należy wyodrębnić trzy poziomy tutoringu jako metody nauczania w edukacji spersonalizowanej. Poziom indywidualny polega na refleksyjnej analizie rozwoju osobistego lub osiągnięć edukacyjnych (Karpińska-Musiał, 2018, s. 25), swoistej autorefleksji, indywidualnej pracy studenta, autodiagnozie, której efektem jest poznanie swoich mocnych i słabych stron oraz – z pomocą tutora – swoich głównych obszarów zainteresowań. Poziom drugi, relacyjny, oparty jest na dialogu, w którym tutor jest swoistym towarzyszem podróży (Panońko, 2018, s. 21; Szala, 2015, s. 63; Czekierda, 2015, s. 34). Dzięki swej relacyjnej naturze proces tutorski może być tak skuteczny i głęboki (Szala, 2015, s. 65). Efektem trzeciego poziomu, wspólnotowego, ma być kształcenie postaw sprzyjających kooperacji, takich jak tolerancja, otwartość, innowacyjność i kreatywność, czyli niezbędnych do dobrego funkcjonowania w przestrzeni społecznej i publicznej (Godlewski, 2015, s. 93). Ważne jest, aby w procesie tutorskim pobudzać w podopiecznym potrzebę działania i kooperacji, otwartości na kontakt z innymi oraz budowanie trwałych więzi tak w życiu prywatnym, jak i zawodowym.

Tak rozumiany tutoring, realizowany dodatkowo na uczelni ekonomicznej, może spełniać wszystkie kryteria nauczania przedsiębiorczego (Wach, 2013, s. 253). Zawiera on w sobie zarówno elementy odkrywania siebie z wykorzystaniem porad tutora, uczenia przez działanie, jak również uczenia się w elastycznym, nieformalnym środowisku i obserwację najlepszych praktyk. Zdaniem Z. Pełczyńskiego studenci korzystający z tutoringu stają się bardziej pewni siebie, bardziej przedsiębiorczy, a w konsekwencji – niezależni. Co więcej, potrafią posługiwać się zdobytą wiedzą, szybko rozwijają się intelektualnie i społecznie (Pełczyński, 2006, s. 34).

Wyniki badań i dyskusja

Program WISE został wdrożony w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie w 2013 r. i trwa trzy ostatnie semestry dla studentów studiów I stopnia oraz dwa ostatnie semestry dla studentów II stopnia. Każdy ze studentów – rezygnując z konkretnej specjalności – realizuje indywidualny plan studiów, który wcześniej podlega omówieniu z tutorem. Integralną

częścią takiego planu jest przedmiot tutorial, gdyż istotą całego programu są spotkania tutorskie jeden na jeden oraz praca indywidualna studentów. Zgłębiają oni wybrane wspólnie z tutorem tematy, czytając teksty i pisząc eseje. Taka forma studiowania, odchodząca od szkolnych schematów, wymaga od studentów odpowiedzialności i samodyscypliny, działa mobilizująco i zwiększa satysfakcję ze studiów (Danel i in., 2015, s. 225). Poniżej przedstawiono wyniki analizy procesu tutorskiego (raporty z tutoriali), analizy rozmów ewaluacyjnych z sześcioma absolwentami oraz ewaluacyjnego badania ankietowego.

Wymiar indywidualny programu

Studenci przyznają, że przerzucenie na nich odpowiedzialności za strukturę własnego programu studiów i związana z tym wolność jest nowym doświadczeniem. Skonfrontowani są z koniecznością zastanowienia się nad pytaniami: Na czym mi zależy? Jakiej wiedzy potrzebuję? W czym chce być dobry? Pytania te oddziałują motywacyjnie; młody człowiek zachęcony do autorefleksji dąży do urzeczywistnienia siebie, swoich wartości i marzeń. W kontekście pedagogiki personalistycznej kształtowanie kompetencji w oderwaniu od osobistych wartości i zamierzeń studenta wydaje się nieuzasadnione, niepewne i nietrwale (Żur, 2016). Pierwszy esej autorefleksyjny – w opinii absolwentów WISE – jest jednym z najtrudniejszych. Wymaga on nie tylko namysłu i skupienia, ale przede wszystkim szczerości i odwagi. Znajomość siebie, swoich mocnych i słabych stron to według wielu autorów podstawa budowania kompetencji przedsiębiorczych (Mitchelmore i Rowley, 2010; Bird, 1995; Karimi Ali i in., 2016; Lans i in., 2008).

Jak wynika z rozmów ewaluacyjnych, wolność wyboru przedmiotów połączona z indywidualnymi regularnymi spotkaniami z tutorem podnosi samoświadomość studentów, pozwala im się lepiej poznać i w rezultacie podjąć odpowiedzialność za własny rozwój: „Możliwość indywidualnych spotkań z tutorem, a także «wzięcie spraw we własne ręce» i szansa na pokierowanie swoją ścieżką naukową w sposób zgodny z moimi zainteresowaniami”. Jak wynika z raportów tutoriali, studenci WISE po trzech semestrach programu potrafią w znacznie wyższym stopniu niż na początku opisać siebie i swoje zainteresowania, mocne i słabe strony. Studenci jako dorośli ludzie poprzez refleksję odkrywają swoją perspektywę na rzeczywistość i nadają swój sens zdobywanej wiedzy (Mezirow i Taylor, 2009), która zostaje spersonalizowana. Praca indywidualna w obszarze swoich własnych zainteresowań, autorefleksja i autodiagnoza wpływają na rozwijanie takich kompetencji przedsiębiorczych jak samosterowność i gotowość do rozwijania mocnych stron, a także na proaktywność i poczucie inicjatywy studentów.

Wymiar relacyjny programu

Wymiar relacyjny to uzupełnienie indywidualizacji kształcenia o osobistą relację z tutorem, która staje się istotną przestrzenią kształtowania kompetencji przedsiębiorczych. To

nauczyciel przeprowadza ucznia przez poszczególne fazy i stopnie procesu kształcenia i odgrywa rolę „odzwiernego”, wprowadzając na nowe etapy rozwoju (Light, Cox i Calkins, 2009). „Najważniejsza dla mnie była możliwość poszerzania swoich zainteresowań, poprzez wybór przedmiotów, które odzwierciedlały moje pasje. A także indywidualne spotkania z tutorem, dzięki którym dowiedziałem się sporo o sobie”.

Relacja mistrz – uczeń oparta jest nie tylko na wiedzy i naukowym autorytecie tutora, ale przede wszystkim na jego autentyczności (Szala, 2015, s. 75); student wystawiony jest na świadectwo tutora. W ten sposób rozpoczyna się budowa wzajemnej relacji opartej na zaufaniu i poczuciu odpowiedzialności tutora za cały proces kształcenia podopiecznego, co studenci *post factum* doceniają: „Na początku najważniejsza była możliwość samodzielnego doboru przedmiotów. Na końcu za najwyższą wartość uznaję tutoriale”. Budowa relacji, o których mowa, nie jest rzeczą łatwą, często wymaga umiejętnego poszukiwania kanałów dotarcia do konkretnej osoby i elastycznego podejścia. Niezbędnym elementem tej relacji jest kształtowanie samoświadomości, samodzielności myślenia i samosteroowności ucznia. Nauczyciel towarzyszy uczniowi w kolejnych stopniach poznawania, wyboru i wzrostu, lecz „jego celem jest uzdolnienie do samodzielnego formułowania sądów o rzeczywistości” (Gadacz, 2005, s. 220). „Możliwość indywidualnej opieki tutorskiej – mogłam z kimś skonfrontować swoje zdanie i opinie i tutor podpowiedział mi co mogę w sobie rozwijać...”. Uważne towarzyszenie studentowi w rozwoju polega na realizowaniu założenia „pomóż mi to zrobić samemu” M. Montessori (Surma, 2009), gdyż samodzielność myślenia i działania jest w tutoringach najważniejsza. W toku trzech semestrów strefa myślenia i działania studenta określona przez Wygotskiego jako „strefa najbliższego rozwoju” z czasem się poszerza i rozwija, prowadząc do rozwijania potencjału młodego człowieka (Wygotsky, 2002). W relacji z tutorem student doskonali swoje kompetencje związane z komunikacją pisemną i ustną, w tym umiejętności argumentacji i perswazji, tak ważne w przyszłym działaniu zawodowym.

Wymiar wspólnotowy programu

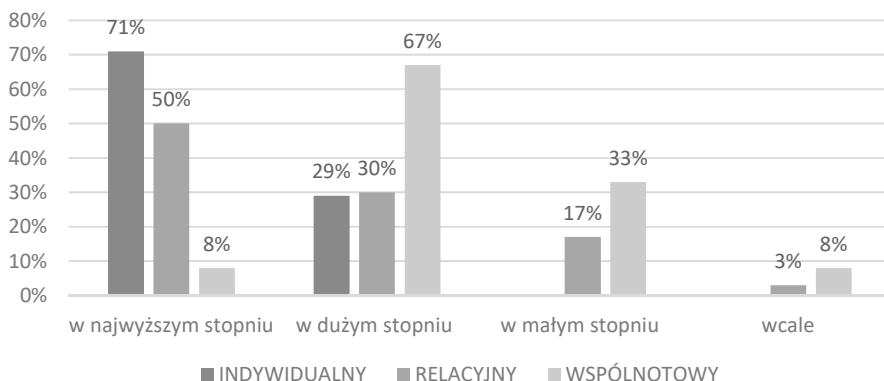
Ważnym elementem programu WISE jest tworzenie społeczności studentów i absolwentów, którzy nie tylko zrzeszają się w kole naukowym, ale również zdecydowali o utworzeniu stowarzyszenia (Kwaśny, 2018, s. 342). Ponadto studenci WISE realizują semestralne projekty grupowe, z czego jeden poświęcony jest działalności prospołecznej (Danel i in., 2015, s. 229). Budowa wspólnoty jest – w opinii tutorów WISE – elementem równie istotnym, co budowanie relacji i indywidualny charakter procesu kształcenia. Element ten jest decydujący w zdobywaniu doświadczeń, a te z kolei w kształtowaniu wielu kompetencji przedsiębiorczych. Zarówno grupowe aktywności w ramach koła naukowego, projektów semestralnych, jak również organizacja sympozjum naukowego są integralnym elementem budowy społeczności WISE. Rozumiana jest ona jako grupa osób wzajemnie sobie pomagających, wspierających się w kolejnych etapach kariery, ale także, a może przede wszystkim, jako grupa ludzi współdziałających w sferze

społeczno-gospodarczej. Sprawdzenie siebie w działaniu pozwala w praktyce zweryfikować i szlifować takie kompetencje przedsiębiorcze jak: umiejętność rozpoznawania problemów i rozwiązywania ich, poczucie odpowiedzialności i inicjatywy, planowanie oraz zdolność do organizowania działania czy też przywództwo. Potrzeba wspólnych spotkań i budowa swoistej społeczności akademickiej znalazła swoje potwierdzenie w propozycjach udoskonalania programu i uzupełniania go o „...więcej spotkań i zadań grupowych (zarówno całego WISE, jak i w podgrupach), wspólne wyjścia na wydarzenia kulturalne i naukowe”.

Wyniki analizy anonimowych ankiet studentów

Wśród informacji zwrotnych – uzyskanych w badaniu ewaluacyjnym – dominują opinie odwołujące się do poczucia podmiotowości studentów. Na pytanie o ogólny poziom satysfakcji z wyboru indywidualnej ścieżki kształcenia w kolejnych latach badania średnio 75% badanych odpowiedziało, że jest on bardzo wysoki, a 24% – że raczej wysoki (wykres 1).

TRZY WYMIARY TUTORINGU – POZIOM SATYSFAKcji

Wykres 1. Wyniki badania poziomu satysfakcji studentów z programu WISE w trzech wymiarach. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankiet ewaluacyjnych przeprowadzonych w latach 2015-2018 wśród absolwentów WISE.

To przede wszystkim podmiotowość oraz bycie dla kogoś ważnym wzmacniają poczucie własnej wartości i sprawiają, że studenci doceniają swój indywidualny proces kształcenia: „Moje pasje przestają być moją sprawą, a stają się czymś zainteresowaniem. Tym ostatnim zdaniem mogłabym śmiało podsumować WISE. Dziękuję za to”.

Podsumowując wyniki badania w trzech wymiarach – indywidualnym, relacyjnym i wspólnotowym, można zauważyć, że najważniejszy dla studentów był wymiar indywidualny i potrzeba samodzielnego kształtowania swojej edukacji. W drugiej kolejności, na poziom satysfakcji z wyboru WISE miał wpływ wymiar relacyjny programu, czyli możliwości indywidualnych spotkań z tutorem. Z kolei wymiar wspólnotowy – czyli praca w grupach i realizacja projektów zespołowych – choć przez większość badanych doceniony (67% odpowiedzi „w dużym stopniu”), miał relatywnie mniejsze znaczenie dla poziomu satysfakcji. Można to w pewien sposób wytłumaczyć obecnością tego typu metod dydaktycznych w tradycyjnym modelu kształcenia.

Podsumowanie

Przykład WISE wdrożonej w UEK w Krakowie pokazuje, że umiejętne uwzględnienie tych trzech wymiarów procesu tutorskiego: indywidualny, relacyjny i wspólnotowy, skutecznie – choć nie bez problemów – zwiększa efektywność kształtowania i rozwijania wybranych kompetencji przedsiębiorczych. Powoduje wykształcenie w studentach (w znakomitej większości przypadków) poczucia odpowiedzialności za siebie, za grupę, samostereowność, proaktywność, umiejętność organizacji działań, a tym samym większą efektywność w przestrzeni społecznej i edukacyjnej. Zastosowanie tutoring jako metody kształcenia w uczelni ekonomicznej, przy uwzględnieniu jego trzech wymiarów, powoduje, że z powodzeniem można go zaliczyć do skutecznych metod kształtowania kompetencji przedsiębiorczych.

BIBLIOGRAFIA

- Adamski, F. (2005). Personalizm – filozoficzny nurt myślenia o człowieku i wychowaniu. W: F. Adamski (red.), *Wychowanie personalistyczne*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 9-23.
- Czekierda, P. (2015). Czym jest tutoring? W: P. Czekierda, B. Fingas i M. Szala (red.), *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 15-36.
- Danel, Ł., Kwaśny, J. i Żur, A. (2015). Tutoring na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie – Wydziałowa Indywidualna Ścieżka Edukacyjna. W: P. Czekierda, B. Fingas i M. Szala (red.), *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 224-231.
- COM. (2013), *Entrepreneurship 2020 Action Plan: Reigniting the Entrepreneurial Spirit in Europe 795 Final*. Brussels.
- Fingas, B. (2015). Fundamenty i źródła tutoring. W: P. Czekierda, B. Fingas i M. Szala (red.), *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 31-67.
- Gadacz, T. (2005). Wychowanie jako spotkanie osób. W: F. Adamski (red.), *Wychowanie personalistyczne*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 214-221.
- Godlewski, D. (2015). Tutoring nie jest tani. Dlaczego się opłaca i jak go finansować? W: P. Czekierda, B. Fingas i M. Szala (red.), *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 89-112.

- Karpińska-Musiał, B. (2018). Znaczenie refleksyjności – dlaczego studium przypadku? W: B. Karpińska-Musiał i M. Panońko (red.), *Tutoring jako spotkanie. Historie indywidualnych przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 25-27.
- Kwaśny, J. (2018). Tutoring jako trudne spotkanie z Tomaszem, który za szybko się usamodzielił. W: B. Karpińska-Musiał i M. Panońko (red.), *Tutoring jako spotkanie. Historie indywidualnych przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 341-351.
- Lans, T., Huslink, W., Baert, H. i Mulder, M. (2008). Entrepreneurship Education and Training in a small business context: insights from the competence-based approach. *Journal of Entrepreneurship Culture*, 16(4), 363-383.
- Light, G., Cox, R. i Calkins, S. (2009). *Learning and Teaching in Higher Education*. London: Sage.
- Man, T., Lau, T. i Chan, K.F. (2002). The competitiveness of small and medium enterprises. A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies. *Journal of Business Venturing*, 17(2), 123-142.
- Mezirow, J. i Taylor, E.W. (2009). *Transformative Learning in Practice – Insights from Community, Workplace, and Higher Education*. San Francisco, CA: Jossey Bass.
- Panońko, M. (2018). Misja tutora. W: B. Karpińska-Musiał i M. Panońko (red.), *Tutoring jako spotkanie. Historie indywidualnych przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 19-24.
- Pelczyński, Z. (2006). Tutoring wart zachodu. Z doświadczeń tutora oksfordzkiego. W: *Tutoring w poszukiwaniu metody kształcenia liderów*, Szkoła Liderów, Warszawa, 31-34.
- Piróg, D. (2015). Kompetencje z zakresu przedsiębiorczości: rozważania teoretyczne i ich ilustracje w obszarze szkolnictwa wyższego. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 11, 364-376.
- Rachwał, T. (2005). Kształtowanie postaw u uczniów na lekcjach podstaw przedsiębiorczości. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 1, 137-144.
- Raposo, M. i Paco, A.D. (2011). Entrepreneurship Education: Relationship between Education and Entrepreneurial Activity. *Psicothema*, 23(3), 453-457.
- SJP. Słownik języka polskiego PWN. Pozyskano z: www.sjp.pwn.pl (dostęp: 23.10.2017).
- Surma, B. (red.). (2009). *Pedagogika Marii Montessori w Polsce i na świecie*. Łódź – Kraków: Palatum – Ignatianum.
- Szala, M. (2015). Praca tutorska i proces stawania się tutorem. W: P. Czekierda, B. Fingas i M. Szala (red.), *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*. Warszawa: Wolters Kluwer, 62-88.
- Sztompka, P. (2007). *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*. Kraków: Znak.
- Wach, K. (2013). Edukacja dla przedsiębiorczości wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjno-gospodarczych. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 9, 246-257.
- Wygotski, L.S. (2002). *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Żur, A. (2016). Edukacja spersonalizowana a rozwijanie potrzebnych współcześnie kompetencji wśród studentów uczelni wyższych. *Horyzonty Wychowania*, 15(34), 137-155.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY-ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>